

ברין התולעים הנמצאים במים

יום א' פרשת נצו"י תשס"ד לפ"ק.

בעיר נוא יארק באמריקה נמצאים שרצים קטנים בהמים בכמה שכונות, ומפני טעמים אנו ^{תולעים}סוברים דצריך לסנן המים שם בכל העיר.

א השרצים האלו שנקראו "קופאפארס" מתים במים ונראים כנקודות לבנות במים, השרצים האלו מתים הם מחמת כמה סבות ["קלארין" בהמים ושאר סבות] ובעודם בחיים נראים הם לעין בקלות ע"י תנועתם במים, ונראים לא רק כשמסתכלים מקרוב, אלא אפילו מרחוק קצת. לא רק כשחמים בכלי זכוכית אלא בכל סתם כלי נראים לעין בלי שום בלי זכוכית המגדלת. ואפילו לאחר מיתתם נראים שרצים אלו כנקודות לבנות דקות. ולכן אע"ג דאינם נראים במיתתם כמו שרצים אלא כנקודות לבנות בעלמא, מ"מ אנן ידענו שהם ממין שרצים הנראים לעינים, כשהם עודם בחיים, ולעולם נשארים באיסורם. ולא דמי למה דהתירו האחרונים תולעים שאינם נראים אלא ב"מייקראסקאפ" דהתם כיון דא"א בשום אופן להזהר מהם בהכרח שאינם בכלל השקצים והרמשים שנאסרו בתורה [אגרו"מ ח"ב יו"ד סי' קמ"ו]. משא"כ בשרצים אלו דבעודם חיים אע"ג דקטנים הם מאד נראה להדיא לעינים, ואפשר ליזהר מהם, וממילא נכללו באיסור שרץ חמים, וא"א להתירם לאחר מיתתם. ושרצים אלו הרי הם ככל שרץ שמת ואינו ניכר כ"כ שהוא שרץ ועדיין נשאר באיסורו.

ב שרצים אלו אפילו במיתתם ניכרים בכוס של מים. ואע"ג דהרבה אנשים לא מרגישים בהם מחמת קוטנם, מ"מ אחר קצת רגילות בזה יכולים רוב בני אדם להכירם בכוס של מים, וא"כ תוי בניכור האיסור, וצריך לסנן כמו דאיתא בט"ו ואחרונים [יו"ד סי' ק"ד סק"ד] דאינו בטל מה"ת. ואפילו אם אינם נכרים בכוס של מים מכ"מ כיון דאפשר לסנן ולהפריד האיסור אינו בטל (עיין ברמ"א סי' צח, ד) ואפילו באלף כמש"כ החכ"א כלל נא (ס' א, ג) [ועיין בש"ך ט"ז ופר"ח סי' ק"ד].

ג מה שיש אומרים דיש להתיר שרצים אלו מפני שמתהוים בכור ומותרים כמוש"כ בשו"ע יו"ד [סי' פ"ד ס"א] לכאורה אינו נכון בנידון שלנו ד"רעזערוואור" (RLOVRESER) בנוא יארק אין דינו ככור כיון דמים באים לשם ממעינות ומנחלים וממילא חשוב כנובעים, ואין דינו ככור בכה"ג, וגם המים זוחלים משם, ולא מקרי בור עי"ז דמושכים המים משם. ואין חילוק כמה דרובא דרובא מהמים שם אינם מושכים ועצורים בעצם, דסוף כל סוף המים באים לשם מהנחלים והמעיינות, וגם זוחלי המים משם, ודינו כנובעים ומושכים וגם אין חילוק כמה רוב המים שם באים ממי גשמים, דסוכ"ס המים זוחלים משם, ואין דינו כרבור, ע"י פרמ"ג בש"ך סי' פ"ד סק"ח. ודין זה דבור אינו אלא בבריכות גדולות דאינם נובעים ואינם זוחלים משם כלל כמו שנראה מדרכי תשובה סי' פ"ד, עייש"ה. ובכה"ג דיש מוצא ובא במים (סמוך לכניסת המים וגם

במקום. יציאת המים משם) מסתבר דגם להפמ"ג במשב"ז (ס"ק א) מקרי בכה"ג "מושכין" ואינו דומה לבור דאינו מוצא ובא כלל, ע"ש. אבל באמת אחר שנתברר שרוב מים שם באים מנהרות ומעיינות ונחלים, פשוט דמקרי נובעים, ואסור אפילו אם אינם מושכים. ועיין ביו"ד (ס' רא, ס' י) דמבואר דאפילו היכא דהמים נקוים ועומדים דינם כמעין כיון שלא הפסיקו מהמעין ויכול ללטהר שם בזוחלין ע"ש. ולדעת כמה פוסקים דינם כמעין אפילו לענין טבילה זב ומצורע, ע"ש בפרישה (ס"ק כ"א) ע"פ המשנה (מקואות [פ' ה'-מ' א'] וכפרח [פ' ו'-מ' ה']), ולכן בענין שאלה דידן פשוט דמקרי נובעים ממילא אסור כל התולעים שם. ועיין בדברי חיים (ח"ב יו"ד ס' נד) שהחמיר אפילו היכא דאין דינו כמעין ואינו מטהר בזוחלין - דמכ"מ לענין שרץ ודאי מקרי ישם או נהר כיון דנתערב בימי נהר שנובע, ע"ש. וכ"ש "ברעזעוואור" שווה מים נובעים מנהרות ומעיינות ודינו כמעין, דאין להקל כלל בזה.

ד] כיון דנמצאים שרצים אלו בהרבה שכונות בנוא יארק ומצויים הרבה שם, עכ"פ הוי כדן מיעוט המצוי בכל העיר, וצריך לסנן המים, ולכן אע"ג דלא שוה המציאות בזה בכל מקום ובכל זמן מ"מ יש ריעותא בכל המים, ולכן בכל השכונות שנמצאים בהן שרצים אלו חובה לסנן במים. ואסור לשתותם או לבשל בהם בלי סינון והשומר נפשו ירחק מזה מאד.

"הדברים האמורים לעיל ברורים הם.

ולבקשת הגאון הגדול פ"ה רבי דוד פיינשטיין שליט"א

הנה גם אני מצטרף להנ"ל"

יוסף שלו' אלישיב

"לפי המציאות המובא לעיל

גם אני מסכים שאין להתיר"

חיים פינחס שיינבערג

הרב רפאל אייפרס
מח"ס שו"ת ושנ ורפא
ורב איחוד הקהל
הולנד

בענין היתר התולעים שנמצאים בתוך בשר הדג

שאלה: נשאלתי אם כדאי לסמוך על ההיתר של גדול א' מצפון אנגליה ה"ה הרה"ג המפורסם מוה"ר ר' פסח אליהו פאלק שליט"א מגייטסהער יצ"ו על התולעים שנמצאים בדגים בין העור להבשר או בתוך הבשר, כ"ז שלא פירשו.

תשובה: קבלתי מהגה"צ האדמו"ר משאקאו מו"ר הגה"ק מוה"ר ר' נפתלי האלברשטם ^{אוצר החכמה} שליט"א יו"ד מחלקת הכשרות של הבר"ץ שע"י העדה החרדית בירושלים עיה"ק תובכ"א, אריכות דברים בע"ז מהרה"ג ר' פסח אליהו פאלק שליט"א. עוד קבלתי תשובה ארוכה ממו"ר הגה"צ הדיין המפואר והמפורסם עמודא דנהורא מוה"ר ר' משה האלברשטם שליט"א דיין דק"א באבוב באנטווערפאן יצ"ו. והיה מעשה במדינתנו ודברתי עע"ז עם מו"ר הרה"ג מוה"ר ר' מאיר יוסט שליט"א יו"ד הרבנות הראשית, ונתן לי לעיין בזה לחוות דעתי הק' לפניו שליט"א.

תיאור המציאות

קודם כל עלינו לברר המציאות איך הגיעו התולעים לתוך בשר הדגים, וז"ל הרב פאלק שליט"א בא"ד מה שביררו חכמי העמים, וכו' הוא כדלהלן.

יש חית הים הנקרא "סיעל" ויש שרץ קטן כים הנקרא "שרימפ", ויש דגים טהורים כמו קאר האדראק ווייטינג הערינג ועוד (ובמדינות שונות הדגים יש להם שמות אלו, וע"י שלשתם הוויתו נמשכת בעולם. וסדר חייו הוא כך. (1) ה"סיעל" אוכל הדג "קאר" וכו' שיש בו זחל זה. (2) בתוך מעי הסיעל הזחל מטיל ביצים. הביצים יוצאים מגופו לתוך הים יחד עם הפרש. (3) מהביצים נולד זחל קטן מאד מאד, עד שאין עין אדם יכול לראותו. (4) תוך זמן קצר הזחלהקטן נאכל ע"י השרץ הקטן "שרימפ". (5) הדג "קאר" וכו' אוכל השרימפ והזחל עובר לתוך מעיו וגדל בתוך הקאר. במשך הזמן הוא בוקע לתוך הבשר שבצד המעיים, ולכן מוצאים הזחל בתוך בשר הדג, ואפילו בין עורו לבשרו. ואם "סיעל" אוכל "קאר" תלוע גלגל חייו נשלמו, ודור חדש בא לעולם ע"י הטלת ביצים במעיי הסיעל והוצאת הביצים לים. ומאחר שעיקר התליעה קורה בהדג קאר הוא ידוע בשם "קאר ווערס" או בשם סתם "ראנד ווערס" נולא ידוע לנו אם בשעה שהשרימפ נאכל מהקאר הזחל הזה עדיין קטן ביותר עד שאינו ניכר לעין בלי עזר מיקרוסקופ או שער אז כבר נתגדל קצת ואפשר לראותו. תולעים אלו אין להם ראש ולא פה ושני ראשיהם מתקצרים כמו זנב. הזחל ניזון דרך עור גופו שנבלעים בו דברים המזינים אותו, עכ"ל.

ועיי"ש בסו"ד וזתו"ד שהביא דחז"ל קבעו, שכל מיני תולעים שנמצאים בבשר דגים, מותרים הם (ורק מה שמוצאים במעיים או חוץ למעיים ע"ג הבשר מבפנים הם אסורים) דאיתא בחולין דס"ז ע"ב דכוורי שריין, דהיינו התולעים שבדגים טהורים. ואין לומר דדונא דכוורא, שהתלמוד מזכיר להיתרא וז"ל הוא מין אחר ממה שידוע לנו, והמין המותר נעלם מן העולם ואינו בנמצא עוד, ובמקומו עלה מלך חדש ובא מין תולעת שני, שהיא אסורה, והיא היא שאנו מוצאים. הרי האומרים כך מחדשים שני שנויי הטבע, שעלמה זה שהיה, ושבא במקומו מין אחר, וכו', וכן משמע משו"ע יו"ד סי' פ"ד סעט"ז, בכל התולעים הדגים מותרים בלי יוצא מן הכלל, וכו', ואם אמת היה הדבר, שמין אחד מותר ומין אחד אסור, היו חז"ל מוסרים לנו סימנים להבחין עליהם איזה מין מותר, ואיזה מין אסור, וכשם שביארו לנו בחגבים, בעופות וכו', וכי ההמון עם בקיאים בדרכי תולעים לדעת איזה גביל מעצמו, ואיזה נכנס מבחוץ, וכו', ולכן נראה לענ"ד דח"ו להפוך הקערה על פיה ולאסור המותר מחמת ערות נכרים, אשר פיהם דיבר שוא, וימינם ימין שקר, וכי יעלה על הדעת, שנקבל דבריהם ונאמר, שההגהות אשרי, הר"ן והב"י, והש"ך הט"ז והגר"א, ששתקו לדברי המחבר, טעו והאכילו טריפות לישראל, הם מלהזכיר, עכ"ל ועיקר טעמו שתולעי הדגים המצויים היום לרוב בכמעט כל הדגים מיניה קא גבלו, ולא באו מעלמא, ולכן מותרים.

נסיונות העכו"ם

אח"כ קבלתי חו"ד מו"ר הגה"ק עמודא דנהורא מוה"ר ר' משה האלברשטם שליט"א דיין דקק"א באכוב אנטווערפן יצ"ו, שהביא לאסור תולעי דגים הללו עפ"י דעת שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' קכז והגאון האדיר ר' נתן געשטעטנער שליט"א, ועוד שחכמי הטבע הביאו כמה ראיות שבאו מבחוץ, וז"ל בא"ד (א) שלקחו מספר גדול ממין הדגים שנקראים קאר-פיש, שברקו אותם ע"י צלמים שקוראים במריקע עקס רעי, ואחר שראו שלא היה בהם שום תולעים, שמו את הדגים הללו בשתי בריכות, בכריכה אחת שמו גם שרצים קטנים הנ"ל שנקראים שרימפ, שהיה בהם תולעים קטנים, ובכריכה השניה לא שמו השרצים הקטנים האלו, והנה דגי הקאר-פיש שהיו בכריכה ששמו בתוכה השרצים הקטנים עם התולעים. בלעו את השרצים הקטנים האלו, ואח"כ כשפתחו הקאר-פיש, מצאו בבשרם הרבה תולעים מאותו המין שהיה בהשרץ הטמא הנקרא שרימפ כנ"ל, ובהקאר-פיש שהיו בכריכה השניה לא מצאו שום תולעים, והנה אם נאמין להם שעשו הנסיון הזה, הרי זה ראיה גדולה לההנחה שלהם. (ב) ובאחרונה בירו הרבר יותר, שלקחו את קאר פיש בעוד שהיה בתוכם השרצים הקטנים הללו שנקראו שרימפ עם התולעים שבתוכם, וראו בעיניהם ע"י צלמים, איך שהתולעים יוצאים מתוך השרץ הנקרא השרימפ, ונוקבים הבני מעים של הקאר פיש, ונכנסים לתוך הבשר של הקאר פיש, וגם עשו מזה הרבה צילומים שיכלו להראות לכל מי שירצה, ואם נאמין להם בכל זה, לכאורה אין לאכול הדגים האלו דהיינו הקאר פיש, כיון שהתולעים באים במחוץ ולא גבלי מיניה, עכ"ל.

ובהמשך דה"ק הרגיש עוד, דבאמת דעותיהם מתנגדות לשיטת חכמינו, דידוע דלדעתם א"א שיוצר שום תולעת מהדג עצמו בשום אופן, ולפי מסורת חז"ל הקדושים יכולים

התולעים להבראות מגוף הדגים, ומוכרחים אנו שלא להאמין לחכמי הטבע, דאחרת היכן התולעים שבדגים, שהתירו חז"ל.

אבל אין ד"ז נכון, וז"ל בא"ד דהנה מצינו כבר דיון כזה ממש וכו' לגבי תולעים שכריאה, שנקראו מאטיליצ"א, שהיה מצוי מאד בימיהם, דבגמרא חולין דמ"ט עא איתא וז"ל מורנא [פ' רש"י תולעת היוצאת מן הראיה ונקבה] פליגי בה רב יוסף בר דוסאי ורבנן, חד אמר קודם שחיטה פריש [פ' רש"י מן הראיה ונקבה ונטרפה] וחד אמר לאחר שחיטה פריש, והלכתא לאחר שחיטה פריש עכ"ל הגמרא, וכן פסק המחבר יו"ד סי' ל"ו ס"ה, ועיי"ש רשימת הגדולים, דס"ל דאע"פ שבגמרא איתא מורנא סתם, ובשו"ע כתב תולעים סתם, אמרינן דלאו כל התולעים בכלל, אלא שדברו מתולעים, שהיו שכיחים במקומם או בזמנם, וכו', והגמרא והפוסקים לא דברו מאלו התולנים (ועיי' בשו"ת חשב האפור ח"א סי' נ' לכעין זה), וכו', וכפרט לפי מה שאמרו חכמי הטבע, שאלו התולעים אפילו כהיום, ששכיחי בכמה מדינות, אינם באותם המדינות, שהיו בעלי הגמרא והשו"ע, וכיון שליכא סתירה מש"ס ופוסקים, ודאי צריכין לחוש לחומרא, וכו'.

ולכאורה כן דעת החזו"א יו"ד סי' י"ד או"ח, שכתב גבי דגי קרפיונים, ששמע בשם ספרי הטבע, שהתולעים שבדגים נולדים מחוץ לבריכה, ועיי' איזה סיבה נופל זוג מהם לבריכה, והם פרים ורבים במהירות מופלגת עד שממלאים את כל הבריכה, ונופלי על הדגים למצוץ את דמם ושמנם, ואיסורם מוחלט משום שרץ המים. וא"כ צ"ל דנשתנה הטבע, ועיי"ש בהמשך דה"ק שהביא מתבואת שור, שאפילו כמה שאמרו בגמרא שטרפה אינה חיה, אפשר לומר שנשתנה הטבע עכשיו ויכול לחיות יותר מיב"ח, וכן דעת החזו"א הלכות טריפות סי' ה', דאפילו בטריפות י"ל שנשתנה הטבע ויכול לחיות, וא"כ כודאי דלחומרא עכ"פ צריכים לחוש לדברי חכמי הטבע ולומר שנשתנה הטבע.

בירור גמור יותר חזק

והנה יש לחלק בין פילאזאפי של חכמי הטבע לבין בירור גמור כלא ספק (ואין אנו חושדין אותם דילמא באמתלא ראו שחי עד"מ יב"ח ואומרים שקר, דהוי מילתא דעבידי לגוליי, דאם יאמרו שקר, שאר הרופאים יכחישו אותם, דמעולם לא ראו כזאת, ובכגון דא אמרינן דנאמנים). ובנר"ד הלא ראו בעיניהם הצילומים האיך שהתולעים מנקבים את המעיין ונכנסים לתוך הבשר, וכו', והם מוכנים להראות זאת לכל מי שירצה, וגם עשו מזה הרבה צילומים לאלפים, ועשו כן בכמה מקומות בעולם וכודאי שהוא בירור עצום, וכ"ש לפי מ"ש חכמי הטבע, שבאמת נשתנה הטבע באלו התולעים באופן פלאי, שבערך לפני חמש ושלשים שנה ברקו תשעה אלפי דגים, שנקראים קארפיש ממקום אחר בים, ולא מצאו מהם יותר מאחוז וחצי, שיש בהם התולעים האלו, ואחר שנים עשר שנה ברקו עוה"פ תשעת אלפים קאר-פיש מאותו מקום, וכבר מצאו, שביותר מששים אחוז ישבהם תולעים האלו, הלא רואים שנשתנה הטבע במשך שנים מועטים עכ"כ, וא"כ הלא פשוט עוד יותר כי אפשר, שבימי חז"ל עדיין לא היו כלל אותם התולעים בכשר הדגים, עכ"ל בקיצור נמרץ.

וז"ל מו"ר הגה"צ מוה"ר ר' משה האלברשטם שליט"א בא"ד גם יש ליתן כמה הסברים על השתנות הטבע בזה, בדרך פשוט א"ל שנחלש כח העיכול של הדגים שאינו מעכל עוד במהירות כ"כ, שלא יכלו התולעים שבהשרץ שנקרא שרימפ פיש שבמיעיהם, לברוח ולנקוב העור ולכנוס לתוך הבשר של הקאד פיש, ב) שהעור מבני המעים של דגים נחלש היום מאיזה מחלה, ולכן יכולין התולעים לנקבם, וזהו המחלה שלהם. עוד י"ל שנשתנה מאכלם, ובזמן הש"ס לא אכלו הדגים הגדולים דהיינו הקאד פיש את השרצים הקטנים האלו שנקראים שרימפ פיש, והיום מחמת הנפט שנתמלא בהימים נשתנה טעמם, וזה הטעם דווקא ערב ונעים להם.

והנה יש להביא עוד כעין ראיה שאלו התולעים שנמצאים בדגי הים אינם אותם התולעים שדברו הראשונים, והוא מלשון הרא"ש וכו', שכתב שם בחולין דף ס"ז אות ס"ט, וז"ל ומורני דבשרא אסירי, דכוורי שריא הן הגדלים בין עוד לבשר עכ"ל, וכן הוא גם לשון האיסור והיתר סי' מ"א, וז"ל אבל הנמצאים בגופי הדגים, דהיינו בין העור והבשר, כגון שדרך בקצת דגים אף התולעין עצמן מותרין. הרי שהרא"ש והאו"ח כתבו על התולעים שכימי הגמרא שגדלים בין עוד לבשר, והתולעים שאנו מוציאים בדגי הים שאנו מדברים מהם, לא נמצא שום תולע בין עוד לבשר אלא בין הבשר להקרום שמסביב הבטן, או קצת בעומק הבשר, עכ"ל. ובזה נסתרה גם טענת וכי אפשר לומר שנכשלו ח"ו עד היום אלפים מישראל באכילת תולעים האסורים, דלפני כמה שנים לא היה המכשול, דכמעט שלא היו התולעים האלו מצויים.

ב' דרכים ליישב עדות חכמי הטבע עם שריותא דתולעים הנמצאים בדגים

ובתשובת הגה"צ מוה"ר ר' פסח פאלק שליט"א להגה"צ מוה"ר ר' טוביה וויס שליט"א דומ"ץ בעיר אנטווערפן יצ"ו כתב באו"ק ל' וז"ל ולפ"ז נר"ד מותר בפשיטות מטעם ס"ס. ספק הלכתא כהראבי"ה דכל תולעת שלא נתהוה בפרי הגדילה בארץ וגם אינו תולעת המים אין בו איסור שרצים כלל, וכפי שביארנו הרמ"א הש"ה המהרש"ל כנסת הגדולה והפמ"ג ס"ל דכן הוא עיקר הדין באשר הרבה ראשונים ס"ל כוותיה. והגם שלדינא לא סמכין עלדברי הראבי"ה אלא במקום הפסד מרובה, מ"מ בניתוסףעוד ספיקא דדינא שלפירש מתמרה לתמרה פשוט דמותו. והכי מבואר בפמ"ג בשפר ס"ק י"א, דכל דאיתוסף עוד ספק לספיקת הגמ' בנד"ד הוי ס"ס לקולא, וכו'.

ואף דלא סמכין על ס"ס לכתחילה במקוסדאפשר לברורי, ע' ס"ס ק"י ש"ך ס"ק סו בשם הרשב"א, וסיים דהיכא דהוא לפנינו ואין הפסד בדבר יש להחמיר ולבדוק, כבר העיר הפמ"ג הנ"ל בזה בנוגע למה שמצאנו שבבדיקת תולעים סמכין לעל ס"ס להקל, ועל זה כתב דבדיקה נגד השמש הוא קצת טירחא ונחשב כמו הפסד. וק"ו בנד"ד לבדוק הדקים ע"י קופסא של אור הוא טירחא גדולה יותר. ולבאו הכי הלא חז"ל כבר קבעו לנו שתולעים אלו מותרים, ואין לנו בעצם ספק בשריותם, והננו רק עמלים ליישב דברים הקדושים עם המציאות כמו שחכמי

העמים אומרים לנו, וכנוגע לזה ברור שישבעניזזה לכה"פ ס"ס להתיר, הוא די והותר להסיר סתירת דברי חז"ל עם ערות חכמי העמים.

היינו רבתייהו וספק פירש מתמרה לתמרה

העולה מזה דיש ב' דרכים ליישב הואת חז"ל דתולעים הנמצאים בבשר הדגים טהוריסעם ערות חכמי אומות העולם. [א] היינו רבתייהו לעבור מהשרימף להדג מאחר דחיותו תלויה בהעברה זו ממקום למקום, וגם אין שום פרישה ממקום שניתן לו חיות למקום שלא ניתן לו חיות באמצע. [ב] לדעת הראב"ה תולעת דידן מותר גם אם פירש לגמרי בתנאי שהוא מעורב בתוך מאכל. והוראתו הוי בגדר ספיקא דדינא. וניתוסף לזה בד"ד הוי בגדר ספיקת פירש מתמרה לתמרה דהוי ספק דלא איפשיטה. וא"כ הרי זה בפשיטות ס"ס להתירה. ומאחר דהתולעים מעורבים בתוך בשר הדגים הרי הם מותרים.

תליעה זו מאד שכיחא בכל דגי הים

ודע דתליעה זו שאנו דנים עליו נמצא מאד בכל דגיהים ולא רק במין אחד או שנים. ויש זמנים בשנה שכל הדגים מוחזקים בתולעים אלו. ועוד לבודקו הוי טירחא גרולה ועצומה, ושייך רק ע"י שימת חתיכת הדג ע"ג קופסא מאור מפנים כאור אלעקטרי בהיר. ולכן מי שרוצה להחמיר לעצמו בשאלתא דא אליו לאסור עלעצמו כל דגי הים כולל הערינג. ולדינא הם מותרים בלי פקפוק, מאחר דלפני שנאכלים ע"י השרימפ'ס ה"ה קטנים ביותר ואין עין אדם שולט בהם, וכל כזה כמאן דליתא דמי עד שיתגדל עכ"ל, ועיי' בשו"ת מחזה אליהו סי' צ"א.

עוד הניף מו"ר עמודא דנהורא הגה"צ ר' משה האלברשטם שליט"א את ידו וז"ל בא"ד, אבל באחרונה נתברר דאין האמת כן, וכמו שבירר הגאון ר' משולם נתן שפיגעל שליט"א מחכמי המדע הגרולים בעולם, דכשבאים התולעים לתוך הקא והווייט פיש כבר נתגדלו לגודל של 003 מיגרון, שאז כבר נראים לעיניים בלי זכוכית המגדלת, ואדרכה דווקא אז כשכבר הגיעו לגודל כזה יכולין לינקוב העור של הכרס ולעברו לתוך הבשר, ולא כשהם עוד קטנים מזה, דאז עדיין אין להם הכח לינקוב העור, א"כ בוודאי שנפל כל ההיתר הזה בבירא.

ועוד דס"ל להרה"ג ר' פסח פאלק שליט"א דבאמת באים התולעים מבחוץ, אלא שיש לנו טעמים אחרים להתיר, וא"כ עדיין דבריהם סותרים לדברי חז"ל. ודעתו דכיון שלא היו נראים לעין קודם שנכנסו לבשר הדג, נחשבו עד אז כאילו אינם. אבל מ"מ ד"ז סותר לגמרא, דאמרה דמיניה קגבלי. ועוד דמודה הרב פאלק שליט"א דכשנכנסים התולעים לתוך בשר הדג מן השרימף, דהוא שרץ טמא, כבר נתגדלו עד שנראים לעיניים, ולפי דעת מו"ר שליט"א ג"ז סותר ד' חז"ל. וזה תוכן דברי מו"ר שליט"א, כמה גדולי אחרונים המציאו מסברא דנפשאי דשרץ כזה, שעדיין אינו נראה לעיניים, אע"פ שעתיך להתגדל אח"כ, מותר, שלא נתנה תורה למלאכי השרת, דהאיך יכולה התורה לאסור לנו דבר שאין רואים אותו, וח"ו יכולין לכשול באיטורן, אבל זה אמרינן דווקא כמה שנוגע לאסור באכילה, אבל מנ"ל להוסיף, ולומר שאין נקראים אז עדיין שרץ המים.

אף כשהוא קטן, שאינו נראה לעיניים, שרץ הוא

השרץ הקטן, כיון שכבר שט במים קודם שנבלע בתוך הדג הטמא הקטן, כבר נקרא עליו שם שרץ המים, ואין צריך עוד לפרוש מן הדג הטמא, שיקרא עליו שם שרץ השורץ, ואע"פ שלא אסרה התורה לאכלו עד שיתגדל, מ"מ שרץ כבר הוי. וז"ל מו"ר שליט"א: שנית, דאפילו אי יהכינא לי גם זאת דלא נקרא עלי' שם שרץ בעוד שלא נראה לעיניים, נראה פשוט דאין שום שייכות לכאן ההיתר דהיינו רבתייהו, לומר שאם פירשו מהדג הטמא לתוך הדג הכשר, לא נאסרו משום דהיינו רבתייהו, לומר שאם פירשו מהדג הטמא לתוך הדג הכשר, לא נאסרו משום דהיינו רבתייהו, אבל בזה צריכין להביא דברי הש"ס. דהנה בגמרא חולין דף ס"ז ע"ב תני עלהארץ להוציא את הזיזין שבעדשים ואת היתושים שבכסילים ותולעת שבתמרים ושכגורגרות עכ"ל הגמרא, והנה נראה מדברי השאלות דלהכי מיעטה התורה התולעים שבפירות, דכיון שנולדה מהפרי, כל זמן שלא פירשה מהפרי יש גם על התולעת שם פרי ולא שם שרץ, דז"ל השאלות פ' שמיני, ואילו שרצים דגדלי מאוכלא וממסקה הנהו לאו כשרצים דמו אלא כאוכל ומסקה דמו וכן כתב הבה"ג, ומביאו השואל בשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' י"א, וכתב ע"ז הגה"ק ר' מאיר ארי"ק זצ"ל, שהיא סברה בוורה, עכ"ל.

וכן כתב בפמ"ג בסי' פ"ד שפ"ד ס"ק ל"א, וכן דעת החוות דעת וכו"כ בישועות יעקב סי' פ"ד, ועיי' בספר צפנת פענח פ"ב מהלכות מאכלות אסורות הט"ז ובחזו"א סי' י"ד אות ה', שג"כ ס"ל כן, ונמצא יוצא מדבריהם דכ"ז שהתולעה היא בתוך הפרי, לא הוה עליה שם שרץ אלא שם פרי, וזהו הטעם שמיעטה התורה תולעים שבפירות. והיינו כדי שיקראו עליהם שם שרץ צריכין לפרוש מן הפרי, אבל התולעים האלו שבתוך הדגים, שאנו דנים עליהם, הלא באו מבחוץ, ולא גבלו ולא נולדו מתוך הדג, ואין להם שייכות עם הדג, אין צריכים לפרוש כלל, אלא כיון שנתגדלו עד שנראה לעיניים, הרי נאסרו אפילו בתוך הדג, שנתגדלו שם. ועוד אם תאמר שנתבטלו להשרימפ, א"כ ממ"נ היינו צריכים לאוסרם מפני שהם חלק משרץ טמא, דהיינו השרימפ, ועיי' בשו"ת אמרי יושר סי' ה', שהביא מספר בית דוד, דכעצים וכדומה, תולעים שבהם אסורין, אף דלא פירשו, כיון שאינו אוכל ומסקה, דלא שייך למימר שיש להתולעים שם עצים.

שלישית, דהלא פשוט הוא דההיתר של היינו רבתייהו, הוא, דאם דרכם לפרוש ו"לחזור למקומם" בזה יש להם עוד שייכות להפרי "והוה כלא פירשו", וכמו שכתב שם רש"י, אבל כשפירשו למקום שלא יחזרו עוד למקומם הראשון, אע"ג דהיינו רבתייהו, פשוט הוא שאין לומר דהוה כלא פירשו, אלא דהוה פרישה גמורה והם אסורין. וכל האריכות שכתב הרב פאלק שליט"א, דאם פירשו למקום שנח להם, אין זה שריצה אינם אלא מסברות וכו' שאין להם שום שחר, עכ"ל.

ובהמשך דה"ק שוב תבט עיני שכתב, דאאת"ל דער שלא נראה לעיניים, לא נקרא עליו שם שרץ אלא ה"ה כאפס וכאין, ג"כ אין להתיר מהטעם שכתב דהוה ספק אם מדג לדג נחשב לפירוש. דדווקא אם נולדה התולעת מן הפרי, צריכה התולעת לפרוש כדי שיחול עליו שם

שרץ, משא"כ התולעים הללו שלא נולדו מהם אלא שבלעו אותם, א"כ אין צריכין לפרוש כדי שיאסרו אלא די ברקום לבד, ומי אמר שצריכה להתרקם במים ולא די שיתרקם חוץ למים, וכן דעת הגאון ר"ש וואזנער שליט"א, שכ"כ בפשיטות. וא"כ אין לצרף לספק מה שלא פירש אלא מרג זה לדג זה, שיש לו דין פירש מפרי לפרי, דהוה ספיקא דדינא, ובעוד ספק אחר שמא ההלכה היא כהראבי"ה, שאפילו אם פירש אינו אסור, ג"כ אין להתיר.

נראה דיש על השרץ שם שרץ המים, כיוון שכבר היה במום קודם שנראה לעיניים. ועוד וז"ל ^{אוצר החכמה} המהרש"ל הסביר דעת הראבי"ה שלכך אין על התולעים הללו שם שרץ המים, שאין להם שייכות לא למים ולא לארץ, וכ"ז לא נאמר אלא בתולעים, שנולדו מבשר הדג, אבל התולעים הללו, שאנו דנים עליהם, הלא נולדו מן הביצה, שנולדה מן שרץ המים, וא"כ הלא יש לו שייכות בוודאי לשרץ המים. ובאמת טעם ההיתר הוא דכל עוד שלא נפרשו, ה"ה כפרי או כהסבר הכו"פ, דכ"ז שלא פירשו לא חשוב השריצה שלהם שריצה. ואין הטעם דאין להם שייכות לא לשרץ המים ולא לשרץ הארץ.

והנה אחר ארבעים שנה עומד אדם על דעת רבו ושאלתי את פה קרוש של מו"ר הנשר הגדול מוה"ר ר' מאיר יוסט שליט"א יו"ר הרבנות הראשית לנערדורלנד יצ"ו והסכים למעשה לדעתו של מו"ר עמודא דנהורא הגה"צ מוה"ר ר' משה האלברשטם שליט"א לחשוש לכתחילה אבל בדיעבד נטה דעתו לדעתו של הרה"ג מוה"ר ר' אליהו פסח פאלק שליט"א, וכן שמעתי פסק הבר"ץ שע"י העדה החרדית בירושלים עיה"ק תובב"א. והדבר צ"ע והכרעת הגדולים.